

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető
minden közlemény
a szerkesztőséghez Nyomtató
utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és
szétküldésére vonatkozó összes
megkeresések **Karai Sándor**
tanárhoz (József Kir. herceg-utca
54. sz.) intézendők.

Nyári ének.

(A Próba énekeskönyvben a 285. számú ének.)

Mindenható örök szeretet,
Világoknak újaszülője,
Nekem is te adtál életet
S életemnek te vagy hű öre;
Jövel hát, Istenem,
Újítsd meg már szívem,
Mint ragyogó napod az égen,
Újulást kelt a nyár fényében.

Látlak én is, áldott Istenem,
Szivemben is érzem, hogyitt vagy;
Szereteted itt ván én velem,
S tudom, hogy ez soha el nem hagy;
És látom itt veled
A tiszta szép eget,
A mely felé biztos ösvényen,
Új életre vezetsz Te éngem.

Lelked látjuk, Uram, mindenben
Kicsinyekben úgy mint nagyokban,
Csillagokon és porszemen,
Az él, a mi tőled kilobban;
Kitöltöd lelkedet
Az egész föld felett
S élet támad annak nyomában,
Áldás a föld minden porában.

Vezess, vezess földi utamon,
Én Istenem, örök reményem;
Lelked legyen fénylő csillagom,
A melylyel az eget elérem;
Ott nálad, azt hiszem,
Megújul majd szívem,
Szereteted reám felragyog,
S lelkemet elveszni nem hagyod.

Emberbálványozás-é ?*

E lap igen tisztelt szerkesztőjének a kifejezett kívánságára hozzá szólok én is ahoz a kérdéshez, hogy a Knox-ról való megemlékezés valamint a reformáció emlékezetének a megünneplése valóban mondható-é emberbálványozásnak.

Jól mondja a szerkesztő ur, hogy meg kell különböztetni az elvet és az elvnek az alkalmazását.

Az elvben mindnyájan megegyezünk. És én különösen nagy ellensége vagyok az emberbálványozásnak. Kárhoztatom a szentek tiszteletét segítségül hívását, számukra oltárok állítását, ünnepek szentelését: Kálvinnal együtt valóban *tragikus iróniának* tartom, hogy, akik vértanuhalált haltak, mert nem akartak álliteneknek áldozni, azok lettek ama szentek ősei, akiknek az egy igaz Isten mellett a pápisták oltárokat állítottak. (Polemik.) Kárhoztatom az egyházi címkórságot, még jobban, mint a polgárit. Kárhoztatom azt, hogy egyházunk szervezete retrograd irányban, a pápista hierachia irányában fejlődik. A debreceni egyházmegye közgyűlése az új egyházi törvény javaslatának tárgyalásakor éppen az én indítványomra vette be határozatába annak az óhajását, hogy, a keresztyén demokrácia elvének megfelelően, minden egyházmegyébe vitessék be a 10. évenként való tisztujítás, sőt a püspökök és egyházkerületi főgondnokok is 10 évenként újból választassanak.

* E tárgyban még két érdekes cikk várja a közlést. Szerk.

Az emberbálványozást e szerint én nálam senki jobban nem gyűlöli.

De ez a vélemény, hogy az elv alkalmazásánál vigyázni kell. Az alkalmazásból kirekeszteni olyat, ami bele tartozik, vagy az alkalmazásba bele venni olyat, ami bele nem tartozik egyaránt hiba.

Most a kérdés az, hogy a Knox-ról való templomi megemlékezés, valamint a reformáció templomi ünneplése valósággal *emberbálványozás-é*.

Ami a Knox ügyet illeti: mindenek előtt a skót presbiteriánusok nem arra kértek minket hogy Knoxnak szenteljünk ünnepet; hanem arra hogy Knox-ról megemlékezzünk, adjunk hálát az Istennek, aki Knoxban olyan hü szolgát adott a reformáció szent ügyének.

És mi a fehérvás értelmében jártunk el. Május 21-én megemlékezünk Knox Jánosról és ő érette hálát adtunk az Istennek.

Nem Knoxnak szenteltünk ünnepet.

Hanem Knoxért az egy igaz Istennek.

És az érdemes skót reformátornak ilyen emlegetése megegyezik mind a józan észszel, mind a szentirással.

A józan észszel megegyezik mert „verba docent, exempla trahunt.“ Legjobb tanítómester a jó példa. És minékünk azt az erkölcsi kincset, amelyet nekünk a történelem Istene a nagy példákban adott, elásnunk nem szabad. „Nullus argento color est avaris abdito terris.“

De a szentirással is megegyezik mert maga Kristus Urunk is gyakran hivatkozik tanításaiban

TÁRCA.**A szatmári iskola ifjuságának kérelme Debrecen városához 1714-ben.**

Debrecen város közlevéltárának rendezetlen iratai közül került elő a szatmári skólabeli egész tanuló ifjuságnak a kuruc világ letűnése után való 1714-dik esztendő jul. 24-én kelt, az iskola rektor-professora Helmecki István által is ajánlott segélyt kérő következő kérelme a debreceni tanácsához:

„Tekintetes Nemes Tanács, bizodalmas Atyáink s Fautorink.

A minden jókkal gazdag Istennek kívánt áldási nyugodgyanak meg Kteken, sziveink tellyességéből kívánnjuk. A mennyei bölcsességnek fiai, akik a bölcsességet nem kisebb serénységgel keresik és vizsgálják, mint a bányászok a földnek ereiben a választott aranyat, mennyi keserű és mennyi kedvetlenséget okozó dolgokat kóstolnyanak, miglen a bölcsességnek mélységének fenekére jutnak, a ktek bölcs itélettevő elméje előtt nem titok. Melly keserűségeket az Istent féltő Abdiások, mint lelki hűsé-

ges dajkák, Isten országához gerjedező szívvvel és indulattal, Istennek áldó kezeiből vött javaikkal való adakozással és résztétellel szokták megédesíteni, s a képpen a bölcsességnek fiait mind vigasztalni, s mind pedig az Isten népének jövődöbéli hasznosabb szolgálattára készítgetni. Ez okáért a mi egész Tanuló Társaságunk, melly amaz szomorú emlékezetű pusztulása után In. könyörületességei által feleledett Szathmári Oskolában az igaz bölcsességben naponként neveltetvén gyarapodik, és Tanuló Deák Tagjainak számával nevededik, sőt már azokk. két anynyi számára jutott, mint vala a közelebb el mult esztendőben, s ez szerént elébbi virágzásához közelít, megnyugodott gondolattal lévén ezen hogy Ktek Abdiási indulatban öltözött Atyái és Dajkái a bölcsesség fiainak, fiui tisztelettel és bizodalommal folyamodik a Ktek Propheták fiaival jól tenni szoktatott kezeinket, illy véggel, hogy tanuló társaságunknak terhes szükségait, az áldásoknak Istenétől Ktekre bizattatott jókból gyakorlott indulattya szerént felsegélteni méltóztassék és vegye szívére és akképpen mind az áldásokk. Istenét dicsőítse, mind pedig tanuló társaságunkat vigasztallya: tőlünk Ktekhez a fizetés leszen a Ktekért való forró könyörgés, melyben a kegyelemnek királyi széki előtt esedezni meg nem szününk, hogy Kteket In. magának, Házánknak s Ktek kedves házának s minékünk is sok

történelmi példákra pl. Dávidnak, Salamonnak, Sába királynőjének, Jónásnak példájára — és a zsidókhoz írott levél szerzője így szól: „*Megemlékezzetek a ti előttetek járókról, kik néktek szólták az Istennek beszédét: kiknek kövessétek hiteket meggondolván minémü vége volt az ő életüknek.*“ (Zsid. 13. 7.) Mondjam-é, hogy Kálvin is azokkal tart, akik szerint az „*ἐκβασίς τῆς ἀναστοχῆς*“ a *martyr halálra* céloz. Ilyen formán itt egyenesen a hit martýrairól való megemlékezést s ezek hitének a követését utánozását ajánlja nekünk a zsidókhoz írott levél szerzője.

És ami a reformációról való megemlékezést illeti, az tökéletesen egytermészetű e Knoxról való megemlékezéssel. Ha ez hiba: úgy az is hiba. Ha pedig ez nem hiba sőt kötelesség: úgy az sem hiba, sőt egyenes kötelesség.

Iskolai évet nyitó és záró, kenyérért, borért hála adó Isteni tiszteleteket. — ugyebár — tartunk. Nos, én szerintem a reformációnak van annyi becse, mint egy iskolai évnek és a reformátorok aligha nem drágább teremtményei az Istennek a buzaszemnél, meg a szőlőbogyónál: hiszen a lélek drágább, mint a test.

Olyan szellemi és erköleszi kincsért, mint a reformáció és olyan providentialis nagy emberért, mint a reformátorok: hálát *kell* adni — a templomban is — az Urnak!

Csakhoggy az Istennek szenteljünk ünnepet, ne az embernek!

És én szerintem, feltétlenül szükséges, hogy a reformátorok dicső példája egyházi beszédeim-

ideig virágzó életünk ké tégye és hozánk járulandó jótéteményét nagyobb mennyei és világi áldásoknak visszafordításával potollya ki. Kmetek alázatos szolga fiai Datum Zathmár Die 24 Julii 1714. Medgyesi Mihály és a szathmári Scholabéli egész Tanuló Ifjuság.

Isthanc Auditorum suorum Instantiam Viris Gratis. Nobilibus ac Honoratissis. recommendatum facit Steph. Helmecezi Pastor Eccl. R. Zathmariensis ibidemque Collegii Rector et Professor mpr.

Adgyon kte Perceptor Ur az Instansoknak husz magyar forintokat. In Senatu die 4. aug. 1714. Idest. fl. 20 hgeis Per Jur. Notarium.“

A személyesen átaladott esedező levélre — mint látjuk — a városi tanács husz magyar frtot utalványozott. A város 1710-től 1752-ig terjedő régi számadó könyvei igazolják, hogy Debrecen hasonló öszszeggel nem csak a szatmári, hanem a pataki és a pápai iskolákat, ezen iskolák ifjuságát is évről-évre állandóan segélyezte; amig tudniillik ezen iskoláinkat a katholizáló királyi hatalom el nem nyomta s a mig Debrecen el nem tiltotta a református egyház pártfogásától.

Közli : Z. —

ken át a gyülekezet szívébe lobbanjon és abban lobogton szövőinek gyanánt.

Végül igazoljam-é külön, hogy az, ami a józan észszel és a szentirással megegyezik, ami evangéliomi egyházunk hitelveiből is folyik?

Ezuttal abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy fentebbi fejtegetéseimmel pontosan egyező részletet idézhetek a Második Helvét Hitvallástételből. Symbolikus könyvünk ugyanis a 24-ik articulusban kérdésünkre így felel: „Az embereknek, vagy a szenteknek rendezett ünnepeket nem helyeseljük. És valóban az ünnepek a törvény első táblájára tartoznak és *egyedül Isten illetik*: végre is a szenteknek rendezett ünnepekben, amelyeket mi eltörültünk igen sok képtelen, haszontalan és merőben türhetetlen dolog van. „*Valljuk azonban, hogy a szentek emlékezetének, a maga helyén és idején, a szentbeszédekben a nép előtt való ajánlása és a szentek szent példáinak mindenki élébe követendő mintaképekül való állítása nem esik hasztalanul.*“ (Conf. Helv. II. 24. De feriis, jejuniis, ciborumque delectu.)

Mindezek alapján a felvetett kérdésre én azt felelem, hogy *a mi reformációról, reformátorokról, s ezek között Knox Jánósról való templomi megemlékezésünk emberbálványozásnak, (anthropolatriának, vagy akárcsak anthropoklulianak) nem nevezhető.*

János Zoltán.

Egyházi és világi elem egyházkormányzatunkban.

Ujabb időben sajtóban mint lelkészi, tanári körökben sok szó esik, hogy egyházkormányzatunkban fent és lent konventtől a legkisebb egyházközségig, sőt az egyházi törvényhozó testületben a zsinaton is az úgynevezett világi elem dominál. Nagyon természetes, hogy befolyásuk egyházi ügyeink vezetésébe, intézésébe nemesak üdvös, áldásos lehet kellő jó akarat, buzgóság és szakértelem mellett, hanem azt zsinat-presbyteri egyházalkotmányunk is így követeli.

Nem lehet azonban nem látnunk, hogy a lelkészi, tanári elemnek leszorítása az őket megillető térről s a világi elemnek tulságos felszínre emelkedése egyházi életünkre gyakran nem csak nem üdvös, sőt veszedelmes. Lelkészek, tanárok, tanítók már neveltetésükknél, az egyházi életbe, tanügyi dolgokba — ugymond — bele élésükknél fogva is melegebben, igazabban és helyesebben látnak e kérdésekben, mint a csak dilettánsként működő világiak. Minden tisztelet azoknak az egyházi és iskolai életünkhöz forrt jeleseknek, kiváló világi férfiaknak, kik ősüktől örökölt hagyományos szellemből kifolyólag ma is lelkes vezérei, támaszai századokon keresztül nagy áldozatokkal fenntartott egyházainknak, fő és alsóbb iskoláinknak! Vannak — hála az égnek! vannak ilyenek protestáns egyházunkban ma is jó számmal. De

— fájdalom! vannak olyanok is, kiket nem annyira vallásos érzelem, jóakarát és szakértelem állított egyes védgátokra, mint inkább egyéni hiúságok kielégítése a pajtáskodás, a képmutatással párosult olesó népszerűsködés. Vannak még olyanok is — no ilyenek tudtommal igen kevesen — kiknek örömmük abban telik, ha azokat, kiknek létráján emelkedtek a tisztesség mások által megbecsülendő magas fokára: csipkedik, ütök folyvást.

Ismeretes azaz egyházmegyei gondnok, ki még a zsinaton is „mókázni“ szokott. No hát különös gusztus, hogy a legkomolyabb ügyek törvényhozó testületébe küldött férfiú, csak azért mókázzék, hogy olyan nagy és tisztességes testületeket — mint a lelkészi, tanári és tanítói testületek — megszűnés nélkül sértegeszen, bántalmazzon!

Az ilyen világi hatalmasság bizony többet árt, mint használ, még ha különben 1—2 beregi felekezeti iskolát sikerül is neki állami beavatkozástól megmenteni, nehogy szerinte a lelkész 100 kor. valástanítási díjhoz, a tanító pedig „Tekintetes“ címhez jusson.

Ezek a gondolatok juttatják nekem eszembe azt: *„mi lehet az oka annak, hogy egyházi életünkben a világi elem az egyházi felett túlsúlyra jutott? és miként kellene nekünk befolyásunkat annak ellenében érvényesíteni?”*

Kezdem a kérdést legelől az egyházköztségben. Itt, a hol a népesség számához képeest különböző számú presbyterekkel, vagy közgyűlési tagokkal szemben a legtöbb helyen egy lelkész, egy tanító, ritka helyen még egy tanár áll: szó se lehet az egyházi és világi elem paritásságáról. Itt már, ha úgy akarják, mindég ők, a világiak intéznek s ha szavaznak, s e miatt hányszor dől dugába a lelkész szép terve, magasztos eszméje? Hányszor magyarázza félre szük látkörűség, értetlenség, szűkkeblűség a legjobb akaratból származott üdvös indítványt az egyházköztség szellemi s anyagi fejlődésének jövő érdekének soha sem pótolható kárára!

Hát aztán, ha egyik s másik helyi hatalmasság ragadja kezébe a gyeplőt!

Vannak egyházközségek, a melyek intézésébe a lelkésznek éppen semmi befolyása nincs. Vannak egyházak, a hol a hivatalviselésben elfaradott lelkésznek az egyházi kormányzatra már erőtelenségüknel fogva is képtelenek; vannak egyházak, a hol egyes nagy befolyású földes urral szemben a lelkész célirányosabbnak látja háttérbe szorúlni még akkor is, ha tevékenysége, ügybuzgalma nehezen tűri is az egyház vezetésébeni mellőztetést.

Látván azért egyes világiak az ilyen dolgokat, önként elhitetik magukkal is, hogy az egyházi ügyek vezetésére ők vannak hivatva. Nagyöntermészetes aztán, hogy a mint ők emelkedtek felszínre, a mint a lelkész kiadta kezéből a fegyvert: nem nézik azt, hogy nem örömet adta az azt más kézbe, hanem csak úgy kénytelen-kelletlen, azonnal van a ki ellene fordítja: az a lelkész semmit se tesz, még az ő dolgát is neki kell végezni, tétlen, ingyenélő stb. mindezek aztán igen alkalmas dolgok a lelkészi tekintély, a becsület aláásására, a mikor aztán a lelkész működése is sikertelenné válik.

De nemcsak az egyházközségek némelyikében van ez így, sőt úgy megy a legtöbb egyházmegyében is. Világi tanácsbíróink vagy egyes kimagasló megyei notabilitásokból, vagy olyan közhivatalnokok-

ból vannak össze válogatva, kik egyháziasságuknak, lelkészi és tanítói elem megbecsülésének világos jelét adták, s így egyházi és világi részt egymással tisztelet, szeretet fűzi össze. Mi lehet mégis oka, hogy e forumon is világiak kerülnek felül? Többféle ok mellett egyik, hogy míg mi lelkészek, tanárok, tanítók inkább látszunk kenyérkeresetből az egyház s iskola ügyében tenni, addig ők egyedül ügykedvelésből mondják magukat a körül forgolódní, aztán az ő aránylag sokkal jobb anyagi helyzetük is nekik már maga tekintélyt biztosít. Vannak aztán a mi egyházmegyei életünkben olyan funktiók, melyek meglehetősen anyagi áldozattal járnak, mely elől a kedvezőtlen anyagi viszonyok közt élő lelkész szívesen kitér s adja oda az áldozatot viselni inkább bíró kézbe, ezekhez aztán járulván a hozzájuk alkalmazkodni akaró tapintatosság is, előidézük az egyházmegyén is a világi rész kelleténél nagyobb befolyását. Lelkész által végezhető tisztség reájuk hárulván, tanácskozásukban anyagi előnyük, polgári életben is nagy erőt kölcsönöz nekik.

Eppen így van ez aztán fentebb az egyházkerületen, konventen, zsinaton.

E forumokon országos híré nagy világiak állanak. Nagy anyagi és szellemi erővel rendelkezik a legtöbbje. Itt az egyházi vezetők legtöbbször az emberi életkor ama határához jutottak, a mikor régi dicsőségüknek, kitűnő szellemi képzettségüknek gyakran csak romja van; kik magas állásuk száz meg száz felé ágazó szövevénye közt nem birván immár az őket sokra hívott lelki éberséggel, szellemi rugékonysággal, természetszerűleg adják a tért az ambítiósus világi fők vezetésére: így aztán érdemben megaggott püspökeink többje mellett is a világiak vezérelnék, valljuk meg igazán, nem mindig szerencsésen.

Még lelkészeink között is azok, kiket az isteni gondviselés megkimélt a kicsiny gyülekezetek vezetésével járó ezer meg ezer bajtól, alig képesek belatalálni magukat, mikor az ilyen gyülekezetek életét, a terménybeli fizetések nehézségeit ismerni tudás kívántatik, hogy tisztán állván előttük a kép, belhivatalnokok és egyháztagok közt felmerült vitás ügyben lelkiismeretesen ítélkezhessenek: hát még a világi nagy urak, kiknek olykor fogalmuk sincs arról, mit tesz az, mikor annak a lelkésznek a hivek buzát, rozst, tengerit, fát, szénát, hust, sőt, mézet, bort, faggyut, olajat, napszámot s a jó ég tudja mi mindent nem adnak még? miserábilis állapot biz az, hogy a XX. században is meghagyja a zsinat a belhivatalnokok és hivek közti viszály élesztésére annyira alkalmas termény fizetést. Ezért történik aztán gyakran, hogy nemcsak a műveletlen néptömeg fizet belhivatalnokoknak minőségileg és mennyiségileg egyiránt nem megfelelő terménnyel, hanem egyes földes urak is ebben is rossz példát mutatnak hívó társaiknak. Egyre nő aztán az elkésredés, a bizalmatlanság pásztor és nyáj közt. Majd mennek igazságot keresni, a mikor aztán az adózó nép érdekének óvása céljából, az úgy tisztán nem ismerése miatt, belhivatalnokok erkölcsi s anyagi kárára, az egész gyülekezet egyházi életének veszedelmére be van kötve az igazság istenasszonyának szeme. Tart a viszály, a surlódás éveken át.

Megengedem, hogy ez a papuralom mellett is megesik, de kevésbé mint a presbyteri rendszer mellett.

Attérek már arra, miként biztosíthatjuk mi lelkészek, tanárok es tanítók befolyásainkat a világi hatalmaskodás ellenében?

Lehetőleg minden erőnkkel azon legyünk, hogy a mit mi végezhetünk, a mit nekünk kell végezni, azt ki ne engedjük kezünkől. Egyházunk anyagi és szellemi ügyeiért különben is mi vagyunk első sorban felelősök. Ne történjék tehát semmi tudtunkon kívül. A lelkész minden körülmények közt elnöke presbyteri és közgyűléseinknek, legyen tehát ő a vezető. Főgondnok bárki legyen is világi téren, csak második legyen az egyházban. Én részemről magamra nézve a legnagyobb dícséretnek tartottam azt, mikor a lelkészi állást nem éppen méltányló presbiterem egyszer gyűlésen azt mondta: „Tiszteletes ur nagyon a kezébe ragadta a gyeplőt.” Nem önkénykedem, mert nem is lehet, mindent közlök egyházi előjárókkal, tudtok nélkül alig teszek valamit, de nálam nélkül ők se tesznek semmit. Lelkész és tanító vállalva, kezét fogva munkáljanak egyházuk virágzása érdekében. S ott a hol kell egymás tekintélyét kölcsönösen védjék, oltalmazzák. Nemesek saját, de gyülekezeteink jól felfogott érdeke kívánja ezt.

Ott a hol a hivek belhivatalnokok közt lenézészt, kicsinylést vagy irigységet, alattomoskodást látnak, bizonyára nagyon sokat veszít a vallásos, erkölcsi élet. Megfordítva örvendetesen lendül, virágzik a hivek közt is az egyetértés, jó békeesség.

Lemondva azért kényelmeteskedésről, alkalmazkodni akarásról: minden igyekezetünkkel munkáljuk egyházunk javát, érdekét kiki a neki kimutatott téren.

S ha erre ügyelünk egyházközségeinkben, ez legyen törekvésünk célja egyházmegyénkben is.

Hiszzen vannak a belhivatalnokok közt is jobb anyagi helyzetben levő, áldozni készek, kik képesek is akaraterősek is a különböző megtisztelő megbízásokat teljesíteni; csak ott engedjük azért világiak kezébe azt, hol egyházalkotmányunk azt megköveteli. Igyekezzünk világi nagyjainkat jóakarattal meggyőzni, barátságosan felvilágosítani, hogy nem hierarchia felé törekvési hajlam, de egyfelől egyházi érdekeink megóvása, másfelől saját reputatiónk követeli azt, hogy a mi vállainkra nehezedő terhet nem szabad nekünk leráznunk, s mások nyakába akasztani.

Természetesen addig míg 80—90 éves lelkészek is vannak az Ur szolgálatában, kiknek többjével a különböző — agg korral járó — erőtlenségek miatt a felelősséget komolyan venni nem lehet: arról se lehet igazán szó, hogy a megfutott pálya téren emberül megálljanak az ilyenek. De majdan ha belátják azt, hogy sok részben a mi pályánk is anyagi biztos megélhetést is követel egyebek mellett; ha majdan itt is lesz olyan nyugdíjintézet, a mikor a megaggott vénnek megérdemelt nyugalmába vonulhatnak, s maguknak is, a köznek is gyötrelmére s kárára nem lesznek kénytelenek az állást csak elfoglalni, de be nem tölteni, akkor megvalósítható lesz majdan ama kívánság is, hogy a lelkész ne csak névleg, hanem valósággal igehirdető és gyülekezeteinek kormányzója legyen.

Ilyenformán gondolnám én, hogy — lassanként bár — sikerülni fog egyházkormányzatunknak rendes mederbe terelése, sikerül a már-már tespedésnek indult lelkészi befolyást visszanyerni, s a mint egy-

házalkotmányunk követeli, egyházi és világi elemnek együttesen, közös jóakarattal s értelemmel egy célra, anyaszentegyházunk javára vállvetve munkálni.

Felsőbánya, 1905. június.

Nagy Lajos
ev. ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

(Folytatás és vége.)

Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk.

A szavazás eredményének konstatálása után gr. Degenfeld József főgondnok kijelentette, hogy a történekből levonja a konzekvenciát és lemond az egyetemi bizottság elnökségéről.

Eröss Lajos és Márk Endre szintén nyomban bejelentették az egyetemi bizottsági tagságról való lemondásukat. Az ügy igaz barátai körében a lemondások fájdalmas érzést keltettek s a meglepetés miatt a közgyűlés teljességgel nem találta fel magát.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság jegyzőkönyvének olvasása rendjén felmerült kérdések tudomásul vétettek. A vallástani kézikönyv bírálati díjára vonatkozó s Dóczy Imre felügyelőtől nyert felvilágosítás után Eröss Lajos tanácsbíró kijelenti azt a meggyőződését, hogy azt díj felszámítása nélkül is lehetne bírálui. A hajduböszörményi s a békési főgymnasium nyilvánossága tárgyában érkezett ministeri leirat tudomásul vétetett.

Biki Károlynak az összevont vallástanításról szóló véleménye a szakvélemények teljes beérkezése után vétetik tárgyalás alá.

A máramarosszigeti jogakadémián a fizetés minimalis összegére való felemelése érdekében az igazgatótanács forrás keresésére utasítatik, a kiesérelni kívánt tudományágra vonatkozólag pedig bekéretik a debreceni jogakadémia véleménye. A jogi tanszék betöltéséről szóló jelentés tudomásul vétetvén, az egyetemi magántanári kvalifikáció megszerzését az egyházkerület elvárja.

A máramarosszigeti jogakadémián egyházkerületileg alapított jogi tanszék alapító levele némi módosítással elfogadtatott. Az egyházkerület a korpótlék megadására nem kötelezi magát, s a választó küldöttségnek az esperes és gondnok nem lehetnek hivatalból tagjai. Utasítatik az igazgatótanács, hogy a pályázatot hirdesse meg, az egyházkerület az őszi gyűlésen ejti meg a választást s a fizetés folyosítás iránt is akkor intézkedik.

A szatmári tanítónőképző intézetnél 3-ik osztály felállítására engedélyeztetik a tankönyvekről jelentés váratik s utasítatik a fentartóság a nyitvánossági jog megszerzésére. Egyébként az áldozatkészségért elismerését fejezi ki a közgyűlés.

Örvendetess tudomásul vétetett a nagyváradi tanítónőképzőintézetéről fölterjesztett jelentés.

A népiskolai tanügyi bizottság előterjesztéseit Nagy József bizottsági jegyző referálta. A tankönyvraktár szükös voltát a koll. gazdasági tanács bizottott meg segíteni, örvendetes tudomásul vétetett a raktár évi forgalmáról szóló jelentés. A Debrecen város nyomdájával kötendő szerződés a Hornyánszky-féle szerződés szövege szerint lesz módosítandó.

A domahidai, nagykolesi, csengerbagosi s a vetési iskolák államivá tétele, illetve a felekezeti iskolák beszüntetésének kérdésével nagy kedvetlenséggel foglalkozott a közgyűlés.

A debreceni egyházmegyének a debreceni egyházközség egyetemi alapítványa kérdésében hozott végzésére vonatkozó felebbezését Márk Andre visszavéven a kérdés a napi rendről levéteteli.

Vad Mátyás és Vad Antal h.-nánási lakosok elkésett felebbezést a közgyűlés visszaadja az egyházmegyére, egyébként az egyházmegye határozata érdemi okokból helyben hagyatott, annak a kijelentése mellett, hogy a bérletet árverésen kellett volna kiadni.

Szell Kálmán terjedelmesen referált a lelkészi nyugdíjintézet tárgyban készített javaslat felől. Több rendbeli módosítást hozott javaslatba, mit a kerület el is fogadott. Tekintve azonban ennek a kérdésnek a konventi tárgyalás rendjén fejlődés alatt levő helyzetét, feleslegesnek tartjuk ez uttal a részletekről megemlékezni. Egyébként a javasolt módosítások mind kedvező fogadtatásban részesültek, miután azok a javaslat hiányait nagy mértékben kevesbitik.

Végleg ellátatott a nagyecsed i felekezeti iskola ügye a vizsgáló bizottság jelentése alapján.

Beérkezett az országos gyámintézeti segélyezés jótéteményéből kimaradt özvegy lelkésznék gyámlitása ügyével foglalkozó espereskari jelentés. Végre valahára évek elteltével előkerült hát valahonnan az elveszettnek hitt dolgozat: az esperesi javaslatot a pénztárnok előterjesztése szerint sietett is hamar elfogadni a közgyűlés. A határozat értelmében az e. ker. pénztár 1905. márciustól számítva évi 50 korona külön segélyezésben részesítet 36 lelkészi özvegyet, kiknek az egyházmegyei gyámintézetből nyert segélye nem haladja meg a 200 koronát.

A segélyezésre fölvettek névsorát közölni fogjuk e lapban.

A szatmárhegyi egyházközség természetes fekvése s közigazgatási hovatartozósága alapján a szatmári egyházmegyéhez kíván csatlakozni. Azonban ehez a nagybányai egyházmegye nem hajlandó hozzájárulni. Ragaszkodik a jogához, melyre vonatkozólag a főgondnok igen találóan jegyzi meg, hogy az egész jog a meghallgatás vonaláig terjed. Szell György esperes elismeri ugyan, hogy Szatmárhegy közelebb esik Szatmárhoz, mint a nagybányai egyházmegye központjához (t. i. 18 kilométerre), azt is elismeri, hogy Szatmárhegy közigazgatásilag csak ugyan Szatmárhoz van beosztva, de mivel a történeti jog Nagybanához köti, mely a nagybányai egyházmegyének középpontja, mivel továbbá pénzügyi tekintetektől is káros lenne az átesatolás, sőt a lelkészi gyámintézeti viszonyok ezt meg is nehezítik: kéri, hogy az egyházmegye ohajtásához képest ne engedélyeztessék az áthelyezést. S csudálatos, a felhozott gyenge érvek mellett az átkebelezés csakugyan nem is engedélyeztetett. Nem enged terünk, hogy e kérdés taglalásával itt tüzetesebben foglalkozzunk, lehet, hogy visszatérünk még reá. De annyit megjegyzünk, hogy a nagybányai egyházmegyének kár ahoz az egyházközséghez ragaszkodni, a melyik ő hozzá egy cseppet se ragaszkodik.

Megerősítést nyert az Orosz István és Kiss Albert hozzászólása után némi módosítás mellett az énekeskönyvek bizományba adása tárgyában javasolt szerződés.

A tanítói fizetések újrabecsülése tárgyában felkerült egyházmegyei felterjesztésekben foglalt kívánságot kivihetőnek nem találja a közgyűlés.

A közgyűlési tagok megesappant száma intézte még el a formalitások feladatait az adásvételi, csere s egyéb szerződések felülvizsgálata körül. A közgyűlés a 3-ik napon d. u. ért véget.

A lelkészek s tanítók adójának hova fodításáról.*

A keletkezendő új egyházi törvénykönyvben helyet foglal majd a lelkészek s tanítók megadóztatásának szegény § a is. Ez az új egyházi adó, közel 2000 egyház részére forgácsolva, olyan kevés hasznot fog hajtani, hogy a költségvetés mérlegén alig lendít valamit úgy a szegény mint a gazdagabb egyházakban. Hogy az egyetemes egyház gazdasági élete pedig meg se érzi: az a kétségtelen. Azonban egy közös célra egy országosan kiható egyházi culturalis intézményre fordítva a könnyen 4000-re tehető lelkésznék, tanárnak, tanítónak 8—10 frt. évi átlagos egyházi adóját: tehát évenként 32—40000 frtot oly hasznot hajt, melyet az egész prot. egyház egyeteme s ebben a legkissebb és legnagyobb egyház jólesőleg meg fog érezni.

Ma mindnyájunknak gondolata, óhaja, reménye a még csak ideában élő debreceni prot. egyetem felé van irányítva, mert ma mindnyájan élénken érezzük hogy a prot, szellemnek, culturának erősítése és terjesztése egyaránt prot. egyházi és magyar nemzeti érdek.

Találjuk ezért utját módját annak, hogy keletkezendő új egyházi törvénykönyvünknek lelkészeket, tanárokat, tanítókat megadóztató §-a váljék a debreceni prot. egyetemnek éltető forrásává.

Ennek egyik utja volna szerintem az egyházaknak arra bírása, hogy a lelkészi, tanítói adóról a debreceni prot. egyetem javára mondjanak le örökre. Nem nehéz azt kivinni. Hiszen a legkissebb gyülekezettel is könnyű azt megértetni, hogy milyen fontos reá nézve is prot. és nemzeti szempontból egy magyar prot. egyetem, könnyű megértetni, hogy ennek létrehozásánál az építő, teremtő munkából ki kell vennie részét; könnyű megértetni, hogy a többiekkel együtt évenként ezeket áldozhatik e nemes célra, a nélkül, hogy költségvetését egy újabb kiadási tétellel terhelné, vagy pénztárából egyetlen fillért is kivenne. Csak arra amire soha sem számított, a miért ma se lelkesedik, a lelkészeket, tanárokat, s tanítókat méltánytalanul sújtó adóról kell lemondania.

Vigyük ki valósítsuk meg ez eszmét, a gyülekezetekkel egyetértve, mi lelkészek, tanárok s tanítók! Jöjjenek segítségünkre, teremtsenek pártoló közvéleményt előttünk a prot. egyházi lapok s a „Magyar Szó” szellemi munkásai. Jöjjen segítségünkre különösen a nt. esperesi s főtiszt. püspöki kar! De jöjjetek segítségünkre ti is velünk együtt hevülő, lelkesedő világi hitsorsosaink s ha más nem lépne fel egyházaitokban ez eszmével, lépjetek fel ti!

Mindenki tehet itt keveset, vagy sokat, azonban a nt. esperesi kar?! Oh, ha a szívemet keblökbe, ha a lelkemet agyokba tehetném: egy hó multával már a debreceni püspöki hivatalban lennének mind az öt egyházkerület minden egyházából a levelek,

* Ha érdemes e cikk reá: a prot. lapok s a „Magyar Szó” szerkesztői vegyék át lapjaikba.

melyekben az egyházak örömmel mondanak le a debreceni prot. egyetem javára a lelkesi, tanári és tanítói adóról.

A prot. egyházi sajtó élessze a tüzet mindenütt mindenkiiben, azonban találja el, hova kell legfőképpen az inspiratio tüzsugarait kéveszámra s formában lövelnie.

Hozzátok lelkesztársaim, tanító munkatársaim, világi hitsorsossaim, kik más egyházkerületekben, a határszéleken idegen s ellenséges érületü felekezettek s nemzetiségek között vivjátok hazátok, egyházatok érdekébe az élet-halálharcot, hozzátok, különkülön mindenikőtökhöz, személyesen szeretnék elmenni, hogy fületekbe sugjam, miszerint arra, hogy a prot. szellem, ezzel kapcsolatban a magyar nemzeti érzés kifejlődjék, megerősödjék s e haza legszélsőbb határáig is elterjedjen, nektek nagyobb szükségetek van a naponkénti béke nyugalom szempontjából, mint nekünk, kik itt a középpontban, vagy annak közel szomszédságában nagyobb tömegben élve a ti szorongató helyzeteteket s ebből folyó lelkes küzdelmeteket csak hirből ismerjük. Szeretnék hozzátok menni, hogy fületekbe sugjam, miszerint egy virágzó prot. egyetem az egészséges prot. szellem s magyar nemzeti érzés fejlesztésében s terjesztésében nektek viszi az első segélyt, a ti órállomásotokat könnyíti meg.

Egyszerű szavak lennének ezek, de én hiszem, hogy belátásra bírnálak azokkal titeket s velem jönnétek a debreceni prot. egyetem oltárán áldozni.

A nagykarolyi egyházmegye ez idei közgyűlése egyhangu lelkesedéssel hozta ez ügyben a következő határozatot: „felkérendők az egyes egyházak, hogy... mondjanak le a zsinat által a behivatalnokra kivetendő s kivetendő egyházi adóról melyet, szintén az egyetem segélyezésére fordítván, a behivatalnokok is készegesebben fizetnének.“

Hogy ez a határozat nem fog holt betű maradni a jegyzőkönyvben, hanem annak egyházmegyénk buzgó elnöksége s jegyzője életet szerez: abban legkevésbé se kételkedem.

Egy egy lelkesítő körlevél is célhoz vezetne minden egyházmegyében, de hát egy prot. egyetem nem érdemelne é meg egy-egy esperesi körutat is? Istenem! milyen apostoli körut volna ez!! Milyen áldás fakadna nyomán!

Másik utja lenne annak, hogy a reánk vetendő egyházi adó, haszon nélküli elforgácsolása helyett a debreceni prot. egyetem tápláló forrásává válhassék az, hogy mi érdekeltek, kérjük fel a közelebb összeülő zsinatot annak megengedésére, hogy egyházi adónkat a debreceni prot. egyetem pénztárába fizet-hessük.

Legyünk egyek a lelkesedésben, áldozatkészségben s nagy dolog végbe vitelére segít meg az Úr lelke.

Veress Imre
irinyi ev. ref. lelkész.

Szerencse fel!

E hangzatos, de kétes értékű bányász jelszavak jutottak eszembe, mikor olvastam, hogy a zsinat a lelkészválasztási minősítvényes törvényt eltörölte, s helyébe a szabad választást iktatta törvénybe. Mert nekem úgy tetszik, hogy a zsinat ez ujitással a céltudatosság helyébe a vak szerencsét tette; a minősítvényes törvény látszólag lenyugzó bilincset felszerelte ama kecségető tündérrel: a csalfa és vak (!) szerencsével; vagyis ezután lelkészválasztási jelszavunk ez lesz: szerencse fel!

En a minősítvényes törvény nagy hive vagyok. Ifju fejjel is csudálkozom, hogy tapasztalt zsinati atyáinkat annyira megszállotta a szerencse lelke. Ismerjük a szabad választás hiveiknek csalóka veszszőparipáját: a szabadságot; ismerjük érveinket; elhangzottak azok a zsinaton is, úgy látszik kellő eredménnyel. Ismerjük ennek ellenérveit is. Másik nagy ütőkártyájok volt a szabadválasztás hiveinek a theologusok számának növelése. Szép cél; nyomós érv. Nem csoda, ha megtette hatását. De vajjon ez a cél nem eléretett volna-e a jelen alapon is! Hiszen azt láthatjuk a theológiák statisztikai adataiból hogy a theologusok létszáma a congrua törvény óta szabadválasztási törvény nélkül is örvedetesen emelkedik. Hát még ha az 1848. XX. t.-c. életbeléptésével megesinálhatnák a 2400 koronás minimumot: milyen szép emelkedést venne a theologusok száma!

Mi a törvény próbaköve? Azon körülmény, hogy valamely törvény a gyakorlatban miként válik be. E próbakövön vizsgálva a minősítvényes törvényt azt kell mondani, hogy ennél szebb, megnyugtatóbb eredménnyel soha jobban törvény benem vált. A jelölő rendszernél sokkal jobb, az bizonyos. En azt hiszem a szabad választási rendszerrel is jobb. Vagy melyik szebb és megnyugtatóbb kép: a méltóságosan, kimért mederben hömpölygő folyam e avagy a rendszertelenül szerte csapkodó szél? Mert ilyen forma a viszony a minősítvényes és a szabad választási törvény közt. Amaz a szabott mederben haladó folyam; emez a bizonytalanul ide-oda csapongó szél.

A minősítvényes törvény az életben a gyakorlatban igen jól bevált. Sok a szabad vagy jelölő rendszer mellett kicsiny helyre vetett, már már ott veszett jeles egyén köszönheti nagy helyre való jutását. Sok példát tudnék felsorolni nevek szerint. Hát nem jól esett-e látnunk vagy olvasnunk az ilyen eseteket? Nem jól esett-e azoknak is, kik szintén elvalának temetve; vagy akik kezdetben kénytelenek voltak megelégedni kicsiny helyekkel, melyeknél többet érdemeltek; nem jól esett-e kiolvasni azt a megnyugtatóst; ma nekem holnap neked? Bevált a minősítvényi törvény úgy a lelkészekre mint az egyházakra nézve. A tehetséges lelkészeket nekik megfelelő munkatérre állítja, az ilyenre érdemeseknek a haladást biztosította. A nagy egyházak többnyire tapasztalt, kipróbált, erőket nyertek. Alig tudok a a minősítvényes törvény mellett az egyházra nézve bántó kimenetelű esetet, legfeljebb csak a szatmárnémeti választást. De ezt se a törvény csinálta, csak a Jánossy kollegám által is meg szellőztetett és kiporolt vaskalap (csak szellőztesse s porolgassa ki kollega ur! úgy látszik kegyed ismeri azt; úgy látszik van is jó poroló botja!) A szatmárnémetii eset ez: Szatmárnémeti szerette volna megválasztani akkori buzgó káplánját P. E. urat. Amde neki nem volt első osztályu minősítvénye. Szatmárnémeti pedig a várostól kapott 600 frt, személyes pótlékkal első osztályu egyháznak minősített. Pedig ezt a 600 frtot a város a lelkész választás után adja meg, ha akarja; így ezt nem szabad lett volna beszámítani a fizetésbe, e nélkül az egyház osztályozásra leszállott volna s a nagy egyház kivánsága teljesít-

hető lett volna. Am akkor a vaskalap erősen ragaszkodott az egyház első osztályu voltához; pedig mondom ha a 600 frtot nem számítja, a mit a megválasztott egy évig csakugyan nem is kapott, az egyház nem lett volna első osztályu. S tényleg az egyházak osztályozásánál a 600 frt városi pótlék ma sem számíttatik be, mert a szamári és németi parochiák mind másod osztályuak. Csak éppen akkor kellett azt minden áron első osztályunak megtenni. Ezt csinálta a vaskalap: (ni már én is porozok!) ez a vaskalap, mely más alkalommal szép első osztályu egyházat másodosztályunak degradált — egy házasság érdekében.

Több érv hozatott szóba a zsinaton a minősítvényes törvény mellett is. Egy igen fontos érvet hoztak fel én is. Nem emlékszem, hogy ez latba vettett volna. Én megemlítem. Ez fontos érv lett volna e mellett s a szabad választás ellen. Ujabban sok a panasz theologusaink csekély képzettsége miatt; s a miatt hogy a theológiát csak a gyengébb szellemi képzettségűek keresik. Ha ez meg volt eddig, szászorosan jobban meg lesz a szabad választás mellett. A minősítési törvény bizonyos nemes versenyt eszközölt a theologus ifjakkal. Mindenki félt az elegendőtől, jóra vagy jelesre törekedett. Ez a nemes verseny a szabad választás életbe leptetésével feleslegessé válik. Egy lesz a szükséges dolog: a szerencse. Száz jelesnél többet ér egy marok szerencse. S ennek hatása meg fog látszani rövid idő alatt a theológiakon. Asyluma lesz a gyenge erőknél. Ha eddig is gyenge képzettségekről panaszkodtunk: ez után még kevesebb képzettségről beszélhetünk. De hisz felesleges is, csak legyen elvégezve elegendővel a cursus; lehet bárki debreceni pap is egy év múlva csak legyen szerencséje. Nem képzettség, nem tudomány kell csak szerencse! Szellemi verseny: felesleges jóselekedet. Egy marok szerencse többet ér mint Kálvin összes tudása. S ez a körülmény a theologiai pálya jó hírnevét és nivóját le fogja szállítani, holott annak emelésén kelle fáradoznunk. Lutheránus theologus testvéreink eddig is felettünk állottak képzettségben. Hát még ezután?

A szabad választás csak a segéd lelkészeknek. Pedig ifju kollegám, ha ezzel először nem jutottál kedvező helyzetbe, ha nincs a főgondnok urnak, vagy a jegyzőnek eladó lánya, kinek révén ifjan jó helyre juss, azután örökre ott vesztél, hova sorsod, mostoha szerencsed először letett; míg a másikkal, melyről hallani se szeretsz: mindig haladhatnál.

Az irás mondja: mindeneket megpróbáljatok, a mi jó azt megtartsátok! Csodálkozom hogy az életben úgy bevált minősítvényi törvényt a zsinat törölte hogy a más téren olyan conservatív zsinat, e téren olynagy lelkesedéssel hódolt a szabadságnak. Adja Isten hogy a szabadválasztási törvény a gyakorlatban kevés fanyar, de annál több jóízű gyümölcsöt teremjen!

7.

Egy nagyon szomorú ügy.

Egy nagyon szomorú ügy nyilvánosságra hozatala indít fölszólalásra. A sokak által kifogásolt, de prot. érdekeinket ez időszerint mégis csak szolgáló „Magyar Szó” 110. számában olvasom hogy volt csorvási lelkész: Kiss Mózes miként fosztatott meg állásától s lett minden legkisebb erkölcsi hiba, sőt

épen ennek ellenkezője dacára ama méltatlan sorsra juttatva, melyről az Idvezítő ezt mondá: „A rókának vagyon barlangjok és az égi madaraknak fészkek, de az ember fiának nincs hely, holott fejét lehajtaná.” Mennyiben igaz ezen eset? . . . nem tudhatom, mert nem hallottam, nem olvastam ez ügyről semmi legkisebbet; sőt Kiss Mózes ama könyvét sem olvastam melyben Szalay József nagybeeskereki lelkészársunk előadása szerint ez a nagyon elszomorító eset két évig tartó üldözéseivel, viszontagságaival együtt egész terjedelmében leírva van. Nyilvánosságra kerülve tehát ez a horderejében talán kiszámíthatlanul sajnós ügy, lehetetlen, hogy azt, úgy, a mint a „Magyar Szó” említett számában olvassuk megbeszélés tárgyává ne tegyük a magunk kerítésein belől; mert szerintem itt a fejsze egyházi életünk, jövő fenmaradása fájának a gyökerére vettetett. Ha ugyanis tény az, hogy Kiss Mózes lelkészársunk minden erkölcsi hiba nélkül csupán azért vesztette el állását az idők járását ravaszul ösmerő demagog atyafiak akciója folytán, mert igazság érzetere hallgatva, egyháza érdekeinek megóvásához a kelleténél n:erevebben ragaszkodott, nem törvén, hogy az egyház vagyona Csáky szalmája legyen: úgy megdöbbenve kell tapasztalunk, hogy az igazsághoz az egyházi élet virágzásához és egyáltalán minden magasztosabb erkölcsi eszméhez fűzött ideális érzület vagy arra való törekvés ma is, mint hajdan csakis keresztrefeszítéssel jutalmaztatik* és határozottan két élű kard a hűséges hivatali buzgalom, melyet pedig irott törvény rendel eme szavakban: *Az egyházközség anyagi ügyeire felügyelni stb. lelkésznek hivatásából folyó kötelessége s ha ezt elmulasztja, a károkért felelősséggel tartozik.* (Egyh. törv. 127. §)

A csorvási esetről eszembe jut a genfi libertinek zabolátlansága, mit a nagy Kálvin tüzzel vassal irtott, fékezett, a mi miatt ugyan el is üzetett, miként most Csorvásról Kiss Mózes lelkészársunk, de a mégjobban eláradt féktelenkedések meggátolása céljából ismét vissza hivatott. Am a csorvási esetről a legszomorubb, hogy Kiss Mózes a törvény nevében üzték el a csorvási libertinek lelkészi állásából, tehát nem beszélhetünk visszahívásról vagy az elégtételadás és kiegyenlítés más egyéb módjáról; hanem tisztán arról, hogy egy ártatlan lelkész, egyháza anyagi érdekeinek igazságszeretettel párosult védelme miatt, még ártatlanabb családjával együtt közegyházunk szégyenére ugyszólván földönfutóvá lett. Hiszen ösmerem a történelemből, hogy a nagy eszmék önzetlen lelkületű bajnokai, az erény es igazság becsületes barátai ha nem tudtak az emberek, a közönség úterére tapintani s azzal megalkudni, rendszerint elbuktak s eszméik, törekvéseik azon korra nézve elvesztek, hogy egy későbbi nemzedék a nemes eszméket megértve, azokat annál melegebben karolja föl. De hát a morális erő ezen gyarlóságát én csakis a mindig gyermek néptömeg életében gondolom lehetőknek; ellenben kizártnak tartok minden ilyest legnemesebb ethikai alapokon nyugvó prot. egyházunk felsőbb forumainál, hol még, hitvány anyagi érdekek fölládozásával is az ártatlanságnak és igazságnak kell döntő befolyással birnia. Eppen ezért lehetetlennek tartom, hogy a mi felsőbb hatóságaink egy erkölcsileg kifogástalan lelkészt tisztán a tömeg demagóg követelődzésére engedtek volna erkölcsileg lefejeztetni, aztán földönfutóvá tenni. . . . Ha így volna, akkor fusson mindenki, mig ideje van

a lelkési pályától, mert mint lelkész az igazság és erény bajnokává készítettén elő s arra avattatván föl, ha ezen magasztos hivatását lelkiösmeretesen veszi, — a nép szeszély, a féktelen libertinizmus igen könnyen a Kiss Mózes megsiratásraméltó sorsára juttatja. Es itt fölmerül egy nehéz kérdés. Törvényeink szerint a bíróságok csak lelkiösmeretüknek felelnek eljárásukért, sőt a törvény fegyelmileg büntetni rendeli a hatóságok jogerős ítéleteinek még a pusztá bírálását is, izgatásnak minősítettén az a legtöbb esetben. Vajjon prot. elv ez? . . . Vajjon nem éppen úgy hangzik-e ez, mint a pápai csalhatatlanság dogmája melyszerint a római főpap „cum ex cathedra Petri loquitur, errare non posset?” Nem volna é üdvösebb a bíróságok működését igenis átengedni a a legszabadabb bírálóknak; odabocsátani a nagy nyilvános ítélőszéke elé, hogy ha már egyébként a bírák csupán lelkiösmeretüknek felelnek, de legalább moraliter felelősségre vonhatók legyenek azon esetleges és nem szándékos hibákért, miket emberi gyarlóságból hibás információ alapján stb. itt és ott bizonyára ők is elkövetnek. Ez minden esetre közelébb vinne bennünket a tökéletességhez igazságszolgáltatásunk mezején, sőt a prot. szabad vizsgálódás elvének is inkább megfelelné. Azért én óhajtanám a Kiss Mózes lelkészársunk esetét minden oldalról ösmerni a kedélyek megnyugtató végett alaposan megbeszélni, hogy ez a rettentő eset, melyről hova tovább többen mondhatjuk el: „*quaeque ipse miserrima vidi et quorum pars magna fui*” a jövő papi nemzedékre elriasztó hatással ne lenne. *Most pedig adakozunk K. M. társunk részére.*

Gebe, 1905. junius.

Ssigethy Gyula

ev. ref. lelkész.

Konvent.

A f. hó 14—16-ikáig tartott egyetemes konvent sokáig emlékezetes leendő egyházunk történetében. Rövid idő alatt a tárgyaknak egész nagy tömegét intézte el és a gyűlésről-gyűlésre hurcolódó jelentések keretében a legfontosabb határozatokhoz hozta.

Ugy nevezett külső személyi effictusokban sem volt hiány.

Jóformán egy előadó jelentését se hagyták érintetlenül.

Az első nap a megalakulással Lengyel Imre és a József főherceg elparentálásával kezdődött. Ez utóbbi szószerint így szól:

„Az ev. ref. egyház, mely mindig méltán nevezte és nevezi magát magyar egyháznak, fájdalom teljes érzéssel emlékezik meg a velünk egy nyelven beszélő és együtt érző magyar főherceg elhunytáról.” Kimondták azt is hogy a temetésen egyházunkat Bánffy Dezső elnök képviselje.

A Lengyel Imre helyére lépett Baksa Lajos új tag; beigazoltattak vele még: Sütő Kálmán, Görömbei Péter esperes urak.

Ezután jött a tárgysorozat kapcsán a Kenessey Béla közalapi és lelkési nyugdíj ügyi, a Petri Elek gyámintézeti, a Dokus kongrua ügyi jelentése.

A közalapra nézve kitünt, hogy a hátralék nálunk a legnagyobb: 27.5% s hogy a többi kerületek is főleg leirással segítenek magukon. Különösen Erdély, a hol a kivetés évről évre csökken. Ez a

jelenség nem valami biztató, de reméljük, hogy az új törvények folytán javulni fog.

A lelkészgyámintézetre nézve nem a bizottság, hanem csak az előadó jelentett. A konvent az ügyet levette a napirendről és a kerületek véleménye alapján a közalapi bizottságot új munkálat készítésére utasította, mely a maga rendje szerint a nov. 1. rendkívüli konventre lesz felterjesztendő.

E tárgynál érdekes volt a Fejes felszólalása, ki azon óhaját fejezte ki, hogy csak teljes képtelenség esetén nyugdíjazhassák a lelkészeket.

E felszólalást a magunk részéről nem szeretnénk, ha honorálná az új munkálat. A lelkészek is csak emberek s azon a címen, hogy nagyra becsüljük őket, miért bánnánk el velök a többi hivatalnokoknál kedvezőtlenebbül?

A Petri és a Dokus előterjesztései elfogadtattak. A második napon a régen emlegetett *parochiális könyvtár* eszméje öltött testet. Minden egyház évi 10 koronát tartozik e célra a Földhitel-intézethez (?) befizetni.* Első évi könyvilletmény a Zoványi-Varga féle Keresztyén egyház történelem.

Nagy fontosságú határozat ez mind mi a szegény teológiai irodalmunk fellendítése, mind a lelkészeknek a szellemi segéd eszközökkel való ellátása tekintetében.

Erre nézve az Antal Géza-féle terv nyújtott elsőben széles perspektívát. Mi lett e tervvel? azt is szeretnénk volna megtudni.

A tanügyi bizottságnak nyomtatásban is megjelent gondos jelentései és javaslatai között a debreceni bölcsészeti fakultás ügyére vonatkozó keltett vitát.

Nagy Dezső keveseli a természettudományok és matematikai szakok figyelmen kívül hagyásával készült munkálatot és teljes tudomány egyetemet óhajt. Ha kérünk, kérünk többet. Sokan e tullicitálást a debreceni egyetem ügyére kedvezőtlenül magyarázták. Az erdélyiek csak a saját fakultások megerősítését szeretnék s ezért gátolják az ügyet stb. E felfogás téves. Itt a debreceni egyetem ügye iránti teljes jóakarat nyilatkozott meg, melyet a kerületi halasztó döntés még a legmesszeesőbb körökben is mindenütt felkeltett s melynek legközelebb az Erdélyi Prot. Lap szerkesztője is kifejezést adott.**

Az új költségvetést Dóczy Imre fogja elkészíteni és szinte a nov. 1-i rendkívüli konvent fogja majd tárgyalni.

A *közjogi bizottság* jelentései közül a mi posta ügyi ismert kellemetlenségünk (a konventi jkveket meglelegették, mint nem hivatalos kiadványt, mert ez volt rajta: kiadta Sass Béla) is elintézés nyert azzal, hogy telfognak irni.

Intézkedés történt a másfelekezetük részére követelt adózás és az okt. 31-dike megünneplése tárgyában és a zsinati törvényeknek Horvát országban leendő életbeléptetésére nézve.

A *missziói bizottság* jelentéséből érdekes a bécsi magyar ref. misszió szervezése.

Még három ügyről kell megemlékeznünk. Az *énekkes könyvről*. Az előadó itt is a bizottság nélkül adta be ismert jelentését. A konvent nem foglalkozott a Fejes javaslataival, de konstataulta a kerületek

* Tudunkkal az elnökségre bizatott ennek a pénzügyintézetnek a megállapítása. Szerk

** Kár, hogy a tanárok elleni állásfoglalással kapcsolta ez ügyet össze. Erre nézve eltérő álláspontomat jelezem. Szerk.

állásfoglalását és az énekügyi bizottságot magát szólitotta fel az új munkát illetve a további javaslat tárgyában.

Erdekes a Fejes azon kijelentése, hogy a kerületek magok vegyék az ügyet a kezökbe és csináljanak magoknak énekest. A tiszántuliak majd elfogadják a Próba énekest.

Valóban nem ártana, ha egyik kerületben ki próbálnák.

Az *egységes liturgia ügye* a második. Novák ki nyomtatott és részben ismertetett munkáját már a bizottság se fogadta el. Novák erre lemondott és Nagy Károly készített új munkát. Miben áll ennek lényege? Nem ismerjük. Ezt is kikellett volna nyomtatni. De elég hamari munka is, úgy látszik Nagy Károly mindehez ért. Ezért igen helyesen a rendes utra terelte a konvent. Lesz hát alkalmunk hozzá szólni.

A közös prot. bizottság nem ülésezett, de keletkezett olyan konventi határozat, mely arra szólítja fel a lutheránusokat, hogy a *Boeszkai* ünneplést közösen intézzék és egy és ugyanazon a napon tartásák. Helyesen, ez is egység valami formája és ez a harmadik említett dolog.

— a. —

IRODALOM.

Zöld bogarak. A szabadgondolkodók irodalmából szedegette Széki Akos.

A hazai szabadgondolkodók lapjának *Világosság* a címe; címképe a tudomány felkelő napját ábrázolja. Szerkeszti Kun Sámuel.

Szerencse, hogy először a címlapot láttam, mert ha ott nyitom ki a május havi (5-ik) füzetet, ahol Angelus L.-nek „Egy-két istenbizonyítékról“ szóló cikke olvasható, bizony azt hittem vola, hogy *Sötétség* a lap címe és . . . és . . . hát a tudomány ellenkezőjét ábrázolja a címkép felkelő napja.

Azt írja Angelus L., akiről szívesen felteszem, hogy nem magyar ember:

„Egy másik istenléti érv a természetben nyilvánuló célszerűség. Darwin a nagy tudós (nyugodjék békében, ha ugyan meg nem fordult a koporsójában a következő gorombaságra) nyomán ennek is szemébe nézhetünk. Ő kimutatta (!) ugyanis, híres fejlődés — (talán származás? mert kettő ez kérem) elmélete alapján, azon vonatkozásokat (világosnak ez elég homályos meghatározás), amelyek a természetben a célszerűségeket szülik. (Ez véletlenül nem igaz. Hogy miképen és mily okok alapján keletkeznek új tulajdonságok és hogyan alakulnak, amíg hasznossá válnak, azt Darwin nem mondta meg, pedig hát ezek az új és hasznos tulajdonságok lennének ama bizonyos vonatkozások, amelyek a célszerűséget magukban foglalják.) Bebizonyította (??!) hogy a természetben található célszerűség vagy hasznosság nem szándékos, nem is véletlen műve, hanem szükséges folyamánya azon kapcsolatnak amelyben egyes alkotók elemei egymásközt állanak. *Tapasztaljuk pl. hogy a növényeken élő rovarok színe*

zöld. (A szerző helyett bizonyoságul említsük fel a cserebogarat, a méhet, katicabogarat stb.) Ennek a körülménynek magyarázata az hogy **minden** olyan növényen élő rovar, melynek színe nem volt azonos környezetével (mint az említettek is) elpusztították a rovarakkal táplálkozó felsőbb rendű állatok és **csak** a zöld növényhez hasonló színű állatok menekültek meg a pusztulástól. (Mivel a nem zöld rovarok kipusztultak, a zöldeket meg nem tudják meglátni, a nem növényeken élő rovarokkal pedig nem táplálkoznak: következésképpen a felsőbb állatok is kipusztultak — éhínségben!) Ezek — t. i. a „zöld növényhez hasonló színű állatok“ — aztán (tehát miután kikerülték a felfalást) testszínüket lassanként a növényhez adaptálták (semmi szükségük sem volt rá, miután maguk is, ivadékaik is a táplálékukat szolgáltató növények klorofilljától kapták és kapják színüket, amint ezt Pocklington angol, Bequerel és Brogniart francia, Leydig német, Maechiati olasz, Sajó Károly magyar buvárok stb. megállapították és csak hallomásból való harangozás azon állítás, hogy, az átöröklés erejénél fogva e tulajdonságukat utódaikra is átszámaztatták.“

Bizonyosan ez a tudomány világosította meg Hunya József endrői atyánkiát is, aki ev. ref. vallását elhagyta felcsapott szabadgondolkodónak s a *Világosság* ugyan-e számában, földmives létére gyakorlott tollal, de a vallási dolgokban hasonló világossággal „tárlóz a szent bibliából.“ Ime pár sorában az ő szellemi tükre:

„A hittudósoknak ma már alkalmazkodni kellene a természettudományok bebizonyított tényállásaihoz. (Helyes de sejtí e Hunya uram, hogy ez már meg kezdődött? Persze azért egy szent beszédnek sem lesz textusa pl. az Ohm törvénye.) A természettudományból többet kérünk (Drummondnak „Természeti törvény a szellemi világban“ című remeke egy évi gondolkodásra ad anyagot), míg ellenben a mennyei kényur és földi helytartóink dicsérete és dicsőítésével nem kellene foglalkoztatni az iskolás gyermekeket . . .“

Persze Hunya uram és társainak nagy része nem is sejtí, hogy manapság éppen a természettudomány kezd a mennyei kényur mellett hathatósan bizonykodni, ellene pedig hova-tovább csak holmi — zöld bogarak. Ha az ő lelke nincs elzárva az igazság előtt, még elfogja mondani Tamással: én Uram és én Istenem.

KÜLFÖLD.

Amerikai levél Csiky Lajoshoz.

Kedves Lajos bátyám!

Már mi magyarok csak ilyenek vagyunk! Le-gyünk bár a világ végén, mint a mesében mondják, az Operenciás tengeren túl, szívünk lelkünk azért visszavágy az édes otthonba, hol bölcsönket ringatták . . . az édes otthonba, a hol fénylőbb a napsugár s a madarak éneke is mintha szebben szállana az ég felé . . .

A mult hónapban 6-an a kollegák közül összejöttünk Philadelphiában, a büszke városban, mely a híres Liberty Bell-t őrzi drága ereklye gyanánt. Hat szegény kálvinista pap... a millióknak e sűrű tömkelegében! Picinyke porszemek a nagy minden-ségben. Csoda-e, ha idegenül érezzük magunkat az élet vásárjának e nagy piacán? Csoda-e, ha a felhőkarcoló paloták szédítő látványa után, visszazáll képzeletünk a nagy magyar föld délibábos téreire.

Öt perc se telt bele s már politizálgattunk, hat szegény kálvinista pap Philadelphiában. Természetesen felkerült a legactualisabb dolog, Lajos bátyám amerikai útja a debreceni egyetem érdekében. Protestáns egyetem az annyit emlegetett Mária országában! Micsoda felséges eszme s a reális gondolkodásnak milyen bizonyosága az a practicus mód, mely-lyel e célt elősegíteni óhajtod.

Mindnyájan egyet értünk abban, hogy terve-det, ha a megvalósulás stadiumába lép, fényes siker fogja koronázni. Ez nem is lehet máskép. Az amerikai magyarság már magában véve is olyan tekintélyes számot képvisel, hogy egy szent ügy érdekében százezreket képes áldozni. Csak a szívéhez kell férkőzni! Ezeknek a látszólag rideg számító emberek-nek, kiknek minden második szava az üzlet... a pénz, keblében érző szív dobog, mely lelkesülni tud mindenért, a mi szép, a mi jó, a mi nemes. Az amerikai magyarság maga képes volna egy tanszéket felállítani az új egyetemen. S ez lenne az igazi kapocs az édes haza és az új között. Nem a törvény-nek vasmarka, de a szeretet igaz érzése, mely állandó lesz az amerikai magyarság szívében, ha tudják azt, hogy részük van a nagy terv megvalósításában.

Tegnapelőtt volt két esztendeje, hogy pappá szenteltek Toledóban. Régi gyülekezetem fényes ban-kettel akart megtisztelni. Atyámfiai, testvéreim! szó-lítám meg őket, — én nem vágyom e kitüntetésre, örökítsétek meg neveteket az egyház aranykönyvé-ben. S alig egy félóra alatt 1111 dollár gyűlt be 40—50 szegény munkás családtól.

Vagy máre. 19-én ez esztendőben. a bridge-porti egyház 10 esztendő fennállásának ünnepén egy egyszerű felhívásra 1067 dollár adomány jött be az ujonnan építendő ref. templomra.

Hát még ha Lajos bátyám jön ki közénk a debreceni egyetem jelszavával!

Ha imádkozni hallhatják a „Hit, remény, szere-tet“ buzgó szerzőjét, mely ma a Biblia után legke-resettebb könyv ref. hiveinknél, Lajos bátyám, ak-kor tudja meg, hogy nem hiába jött Amerikába.

A csatlakozás tengeri kigyója legkevésbé se bántsa. A felett mi már napirendre tértünk Ameri-kában. Mi csak örülünk, ha bebizonyíthatjuk, hogy az amerikai magyarságért nem áldozatot kell hozni, de az képes áldozni is, ha kell.

A mint programodból látom, te reményeidnek tulsúlyát az angolságban helyezed. Mindenesetre arra vall, hogy a viszonyokról alaposan tájékozva vagy. Hiszen egy Rockefeller, Carnegie, vagy Gould maga képes annyit adni, mint az összes magyarság. S vaj-jon lehetetlen-e az emberekhez hozzájutni? Pittsburg-ban Carnegie főhadiszállásán 2 magyar református lelkész van; Rockefeller Clevelandban lakik Csuto-ros kollegám városában; Miss Helen Gould egy buzgó református nő, áldozatkész; ma is drága kincsként őrök tőle egy kis Bibliát, melyet saját aláírásával ellátva küldött hozzám, a miért orgonáztam a leg-

első protestáns templom felszentelésekor a Philippini szigeteken.

Magában Bridgeporton is sok a milliomos. A híres Barnum cirkusznak, mely óriási tőkét képvisel, itt van a téli szállása, s a városban hatalmas gyá-rak, tudományos intézetek, parkok és szobrok bi-zonyságai áldozatkészégének. Mindezeknek a szívé-hez hozzá lehet férkőzni. Az amerikai szívesen ál-do-z egyházi célra, de még százszorta szívesebben kulturális intézetekre. Ha csak egy nagy adományt is sikerül szerezni a debreceni egyetem számára a befektetett költség és munka bőven kárpótolva lesz.

Gyönyörű tervedhez legnagyobb készséggel ajánlom fel segítségemet. Az angol nyelvet magam is folyékonyan birom, igen sokszor prédikáltam is hatalmas angol gyülekezetek előtt. Gondolkozásukat, szokásaikat teljesen jól ismerem, hiszen közöttük éltem kizárólag 5 esztendőn át. S csak az utóbbi két esztendőt töltöttem, mint lelkész a magyarság között.

Az angol protestáns templomok mindegyikében tárt karokkal fogadnak bennünket s ez a legalkalma-sabb mód az érdeklődés felkeltésére. S ha az ismeretség meg van, akkor azután a többi magától jön.

De mindenesetre szükséges izlésesen nyomtatott pamphletok által ismertetni a magyarországi protes-tantismust, mely oly sok küzdelmen, szenvedésen ment keresztül s ezenfelül csinosan illusztrálva a debreceni főiskola történetét is.

Különben ezekről Lajos bátyám, ki olyan kö-rültekintő vagy, úgy sem fogsz elfelejtkezni.

Csak bontsd ki a zászlót minél hamarabb a Krisztus nevében, s mi mindnyájan oldaladra sietünk.

Harsányi István,

bridgeporti magyar ref. lelkész.

Hirek az amerikai magyar ref. egyházak köréből.

E beces Lap igen tisztelt Szerkesztőjének föl-szólítására a „régí kötelékben“ maradt, azaz továbbra is az amerikai magyar ref. gyülekezetek állapotáról mutatok be ez alkalommal vázlatos képet e lap ol-vasóinak.

Az amerikai magyar ref. gyülekezetek ugyanis jelenleg három egyházi testülethez tartoznak u. m. a) a magyarországi ref. egyház dunamelléki kerüle-téhez 1. Alpha élén Borsos István, 2. Bridgeport élén Komjáthy Ernő, 3. Delray élén Dömény Zoltán 4. Johnstown élén Kovács Béla, 5. Mount Carmel élén Ujlaky János, 6. New-York élén Kuthy Zoltán, 7. Passaic élén Kuthy Elemér, 8. Perth-Amboy élén Kozma József, 9. Phoenixville élén Bereczky László 10. Pechontas-Stonega élén Balogh Gyula, 11. Wood-bridge élén Vajó Sándor. b) az amerikai ref. egyház-hoz: 1. Bridgeport élén Harsányi István, 2. Chicagó élén Nánássy Lajos, 3. Cleveland élén Csutoros Elek 4. Dillonvale élén Kovács Miklós István, 5. Homes-tead élén Harsányi Sándor, 6. Johnstown élén Kovács Endre*, 7. Lorain élén Ludman Sándor, 8. Pittsburgh élén Kalassy Sándor, 9. South-Norvalk élén Dókus Gábor, 10. Toledo élén Kovács János, 11. Trenton élén Virág István. c) az amerikai presbyterián egy-házhoz: 1. Bufaló élén Csekes Béla, 2. Peckville élén Hámorszky Gyula Philadelphia élén Hankó Gyula, 4. Youngstown élén Bassó Béla. Összesen

* Bridgeporton és Johnstownban — sajnos — két-két ma-gyar ref. egyházközség van egyikök a hazai, másikkok az amerikai egyházhoz tartozik.

tehát, 26 magyar ref. egyházközség van s folyamatban van az amerikai ref. egyház által az eleonorai, congói, daytoni és south-bendi magyar egyházközségek szervezése. Ezenkívül magyar baptista gyülekezetekkel is találkozunk s hiveink közül néhányan egyéb szektákhoz (nazarénus, kongregacionális, methodista s egyesült testvérek) stb. csatlakoztak.

A magyar gyülekezetek némelyike évi statisztikáját közzé tette egyik amerikai egyházi lapban s ennek alapján közlöm a következőket:

A *clevelandi* egyházközségnek van 685 konfirmált egyháztagja.* Született az 1904. év folyamán 131 gyermek konfirmáltatott 21, házasságra lépett 33 pár, meghalt 47 egyháztag. Mult évben építette fel diszes templomát, bevétel volt 11,930 dollár, 28 cent, kiadás 11,819 dollár 31 cent, áthozat 110 dollár 97 cent s adóssága 10,000 dollár (mely összegből 6000 dollár kölcsön a bevételi rovatban bentfoglaltatik.)

A *pittsburgi* egyházközséghez tartozik 160 család; mult évi kereszteleés 99, esketés 45, halálozás 24, konfirmálás 15. Bevétel volt 10965 dollár 40 cent, kiadás 10405 dollár 18 cent s az 5047 dollár 04 cent kölcsön levonásával a gyülekezet adományozása 5918 dollár 36 centre rugott.

Adósság 35,000 dollár. E gyülekezet is a mult év folyamán emelte gyönyörű templomát és paróchiáját.

A *homesteadi* gyülekezet szintén a mult évben avatta fel pompás és értékes templomát és lelkészlakát. A templom külső építési munkája 13,575 dollárra rugott s a megvásárolt paróchia mintegy 6000 dollárt képviselt. A mult év folyamán 984 dollár 90 cent tőkét s 742 dollár kamatot törlesztettek.

Ezen nagy gyülekezetnek a mult év folyamán 230 konfirmált egyháztagja (de a szám azóta megkétszereződött) s összes évi bevétele 3826 dollár volt.

A *trentoni* egyházközségnek 229 fizető rendes tagja volt, születtek 42-en, konfirmáltatott 6, házasságra lépett 24 pár, áttért 2, meghalt 11 tag. Bevétel 1499 dollár 39 cent, kiadás 1267 dollár 12 cent, s maradvány 232 dollár 27 cent, fentálló adósság 1400 dollár.

A *chicagói* egyházközségnek 1905 január 1-én volt 203 konfirmált, rendes egyháztagja. Volt 41 kereszteleés, 11 konfirmálás, 17 házasságkötés, 4 átterés, 17 halálozás. Bevétel volt 2072 dollár 99 cent (ebből 798 dollár 56 cent áthozat) s kiadás 2056 dollár 95 cent. Adósság ezer dollár kamatmentes kölcsön.

A dillonvalei egyházközség a leányegyházat is beleszámítva 206 tagot számlál, volt 21 kereszteleés, 8 konfirmálás, 7 házasságkötés s 4 halálozás. Bevétel volt 2301 dollár 22 cent, kiadás 1720 dollár 93 cent.

Ez adatokból látható, hogy az ideszakadt magyarságnak egyházhoz tartozó része dicséretes és elismerést illető munkát végez Krisztus országának terjesztése érdekében s a vetés nehéz munkálata után az aratás gyönyörűsége időszakának el kell érkezni nemsokára.

8506 Superior Ave Chicago Ills.

Nánási Lajos.

* T. i. olyan tagok, kik önszántokból csatlakoztak az egyház zászlója alá s rendes évi díjja járulnak a templom fenntartásához. De minden egyházközségben sokra megy azoknak száma, kik az egyháztagságtól vonakodnak és csak névleges reformátusok maradnak egyházhoz tartozás nélkül.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Urnapja.** A róm. kath. egyház e héten csötörtökön tartotta az urvacsorai szentjegyek, vagy a mint ők nevezik, az oltári szentség emlékezetére az Urnapi zajos ünnepet és annak keretében a szokásos, fényes (solemnis solemnissima) körmenetet. Egyáltalában nem óhajtunk ez ünnep bibliai és dogmatikai alapelveivel foglalkozni. Hogy az urvacsorával, a szentjegyeknek az Ur testévé állított átváltozásával, a papi hatalommal függ szorosán össze s hogy mint ünnep csak a 13. és még inkább a 14. században rendszeresített, mindenki tudja. Azzal is tisztában vagyunk, hogy ez ünnep a maga káprázatos pompájával, zöld lomb és virág diszével, szép énekeivel, szertartásaival, katonaságtól és polgári hatóságtól kölcsönként diszleteivel és felvonulásával a tridentí zsinat óta minden nem katolikus vallásu ellen is van irányozva. Az ünnep célja ugyanis nemcsak a virágvasárnap diadalmenet ismétlése, a nagypénteki áldozat nélkül, a mit kétségkívül szimbolizál, nemcsak az urvacsora dicsőítése, a miért eleintén Nagycsütörtökre is tették, még nem is a bűnösök (peccatilla) és csekélységek (bagatella nőcsábítás, részegség stb.) megbocsátása, a mi elvégre a hitnek dolga, hanem a kath. egyház világi hatalmának és káprázatos pompájának látható erejének kifejtésével a más vallásuak megfélemlítése és zavarba hozása. Ezen az okon szólalunk fel pusztán *először* az ellen, hogy ilyen célra a hatóság Debrecen város közttereit és utcáit oda adja. Nagy nemzeti ünnepélyek alatt márc. 15-én, augusztus 2-án okt. 6-án, a ref. egyházat érdeklő okt. 31-i ünnepeknél nincs elzárva az út, zörög a kocsi s nincs hatósági személy s nem vonul fel az állam ereje a katonaság, hogy diszt adjon és hogy megfélemlítsen. Az 1848-diki törvények óta nincsen helye ennek a kedvezésnek egy felekezetre nézve, tehát a róm. kath. egyházra nézve se. Addig kath. volt az állammivallás és főleg a nem állami, hanem császári hadsereg urának a vallása.

Mióta a hadsereg az országé s mióta a vallás egyenlőség és viszonyosság törvénybe iratott, vagy megkell adni a pompát minden bevett vallás felekezetnek vagy megkell tagadni mindenkiktől.

Ime ez a *második* okunk. Van még egy harmadik is. A békesség, a magyarság, a művelt haladás és az egyházak, illetve a vallások közös érdeke. Ez követeli, hogy az egyházak egymással szemben minden élesebb hangtól tartózkodjanak és a felekezeti béke elleni felvonulásokat

kerüljék. Az Urnapi körmenet provokatív jellegű. Katholikus államban se szokás csak a templom falai közt ünnepelni. Ez volna helyes nálunk is Debrecenben, mely multjánál jelenénél és jövődjénél fogva csak kálvinista jellegű lehet. Ez a magyarság érdeke is. Azért nem helyeselhető az ünneplés külső jeleinek alkalmazása se. Kereskedők (prot. és más vallásuak, még az izraeliták is) bezárták boltjaikat, a városháza délután teljesen ünnepelt, a postán gorombáskodtak a felekkel és a nyomdák is szüneteltek. A kálvinista városban az Urnapját követő pénteken egy reggeli lap se jelent meg. Mikor nagy nemzeti ünnepeink vannak, akkor kereskedőink se olyan udvariasak, de a városi hatóság se olyan előzékeny. Több kálvinista öntudatot és egyenlő elbánást kívánunk, róm. kath. testvéreink minden hátratétele és hitőknek minden bolygatása nélkül.

Szerk.

— **A Sáfrány Lajos távozása.** Azok után a veszteségek után, melyek iskolánkat és egyházunkat a Bartha és Helle kinevezésével érte, ismét újabb távozásról és változásról kell hirt adnunk. *Sáfrány* Lajost, a helybeli ev. ref. felső leányiskola és tanítónőképző tanárát, társadalmi és közéletünk e rokonszenves tagját, ifju tanáraink e kiválóbbikát a nagyváradi ev. ref. tanítóképző intéző bizottsága egyhangulag igazgatóvá választotta és a nagy jövődjü intézet szervezésével megbizta. Nem tudjuk miként fogják üres helyét itt nálunk betölteni, arról azonban megvagyunk győződve, hogy a váradi választása a legilletékesebb és legalkalmasabb tehetségre esett, a kire az új intézet szervezését egyáltalában rábízhatták, s ki ott az egyetemes egyháznak és a magyar kultúrának is nagy szolgálatokat teend. Ez az oka, hogy vigasztalódunk az ő szép kitüntetésén és szívből szerenését kívánunk nehéz, de dicsőséges vállalkozásához.

— **A Csokonai-kör közgyűlése.** (Debrecen, 1905. jun. 18.) A Csokonai-kör mai közgyűlésén meglát-szott, hogy már benne vagyunk a nyárban és kivált az iskolai vizsgálatok idejében. Kevesen gyűltek össze a kör tagjai közül a kereskedő társulat disztermében és kivált a tanár-tagok hiányoztak. A gyűlést Géresi Kálmán elnök nyitotta meg beszédében visszapillantván az elmúlt év nagy eseményére, a százados Csokonai-émlékünnepre. Beszédét lelkes felhívással végezte, a melyben a tagokat a Csokonai-kör további támogatására bizdította, azonkívül a kör anyagi erejének gyarapítását ajánlotta figyelembe, ami leginkább új tagok belépésével érhető el. Az évi jelentést, melyet Dr. Tüdös János főtitkár szerkesztett, Kardos Albert titkár olvasta fel, mert a főtitkárt betegsége tartotta vissza a gyűléstől. Az évi jelentés is első sorban Csokonai halálának százados évfordulójával és a lefolyt emlékűnepekkel foglalkozott, mikre a választmány elhatározta, hogy külön kötetben, a kör idei évkönyvében örökíti meg a százados emlékűnap minden részletét. Ebben fognak megjelenni az ünnep alkalmával tartott tudományos és költői felolvasások, a koszoruzásnál és a banketten elhangzott nevezetesebb beszédek stb. A jelentés aztán beszámolt Csokonai igazi szülő-

házának fölfedezéséről, továbbá arról, hogy a város e házat a maga tulajdonának megszerezte és kulturális célokra rendelte. úgy, hogy még ez év folyamán abban talál a Csokonai-kör otthont. Megemlékezett a jelentés a Csokonai-kör által támogatott szabad iskoláról, amely mindinkább meggyökeredzik, a Zilahi Gyula drámai pályázatáról, melynek bírálatában a Csokonai kör is részt vesz, Oláh Gábornak a debreceni nyelvjárást feldolgozó tanulmányáról, a mely a város és a Csokonai kör költségén fog megjelenni. A jelentést, kivált annak a jövő programjára rámutató lendületes befejezését éljenzéssel vették tudomásul a közgyűlés tagjai. A számvizsgálói jelentés és az 1909. évi költségelőirányzat elfogadása után választás következett, amely egy kissé elevenebb mozgalmat keltett. Már a számvizsgálók ügye is alkalmat adott egy kis korteskedésre. A számvizsgáló bizottság két régi tagja Márton Imre és Zoltai Lajos mellé a választmány egy újat jelölt Löfkovits Arthurt. de rajta kívül a közgyűlés tekintélyes része beakarta hozni új számvizsgálónak Bodnár Gézát, de a hivatalos jelöltek győztek, t. i. Márton Imre, Zoltai Lajos és Löfkovits Arthur. Még nagyobb hullámzás támadt a választmányi tagok választása körül. Tizenkét hely volt üres, amelyekre a választmány 15 tagot ajánlott. t. i. a tiz kilépő régit és 5 új jelöltet. A választás azzal végződött, hogy 3 új ember jutott be a választmányba, névszerint Oláh Károly városi tanácsos, Jánosi Zoltán lelkész és dr. Baresa János kollégiumi tanár, a régiek közül bentmaradtak Bakonyi Samu, dr. Balkányi Miklós, dr. Kenézy Gyula, Konez Akos, Márk Endre, Dr. Nagy Zsigmond, Sárváry Lőrincz és S. Szabó József. Kívánatos, sőt bizton remélhető, hogy a választmányba bejutott 4 (Löfkovits Arthurt is ide-számítva) új és jórészt fiatal erő egy kis frissiséget fog hozni a Csokonai-kör működésébe.

— **Tudomásul.** Lapunk szerkesztője e héter hivatalos megbizatásai miatt (Mezőtúron volt érett ségi vizsgálaton) távol lévén, ez uton kéri azokat, a kik felkeresték és dolgozataikkal hozzáfordultak, a türelemre és a várakozásra.

— **Husz éves találkozás elhalasztása.** Megbi-zásból ez úton is tudatom volt tanuló társaimmal, hogy f. évi július 4-dikére hirdetett husz éves találkozásunk idejét több oldalról kifejezett óhajtnak engedve, szeptember hó elejére halasztottuk. Az összejövetel napjának és helyének végleges megállapításáról levélbeli értesítést fogunk küldeni. Debrecen, 1905. junius 22-én. Zoltai Lajos.

— **Egyházmegyei gondnokválasztás.** A bihari egyházmegye a nagy nevű s nagy emlékű Ritoók Zsigmond halála folytán megürült gondnoki székébe 30 szavazattal Bary József nagyváradi törvényszéki elnököt választotta meg. Rajta kívül dr. Várady Zsigmond ügyvéd kapott 13 szavazatot, néhány szavazat pedig — mint ilyenkor rendesen — egyesek között oszlott meg. Mi lelkünk egész melegével a legszívélyesebben üdvözljük a megválasztott egyházmegyei gondnokot új méltóságában; teljesen reméljük, hogy boldogult elődje nyomdokain haladva, nagy tudását, nemes egyházas érzületét vallásos buzgóságát a legszebb sikerrel fogja érvényesíteni reformált anyaszentegyházunk érdekében. Isten tartsa meg őt egyházi férfiaink sorában sokáig dicsőségben.

— **Lelkészerkezetlet közgyűlés.** Junius 20-án tartotta meg a debreceni egyházmegye lelkeszerkezetlet közgyűlését, még pedig a szokott hely, Derecske helyett ezúttal az egyházmegye érdemes gondnokának Fráter Barnabásnak a meghívására a Sárándtól 10—12 perenyi járásra eső gyönyörű szőlőtelepén annak modern berendezésű szüretelőházában. Közel ötvenen jelentek meg e gyűlésen, melyen, ha szokatlanul jelentős ebb kérdés nem is került tanácskozás alá, de az érintkezés, a megbeszélés sok alkamat adott arra, hogy a nézetek tisztuljanak, leszűrődjenek, Dávidházy János esperes nyitotta meg az ülést s a megjelentek szívélyes üdvözlése után Veress Bálint közérkezetletlet jegyzőt felhívta az előadói teendők megkezdésére. Két főtárgy volt. Egyik a körü érkezetletlet jelentéseinek, javaslatainak tárgyalása, másik az egyetemi bizottság egyházközségenként való alakítása iránt való intézkedés s az egyetemi mozgalmak fejlesztése. A derecskei kör javaslatára 5 helyett 4 körre osztott az egyházmegye u. m.: debreceni, derecskei, bárándi, konyári körökre. Az új körök új évtől kezdve kezdik meg működésüket, s az egybehívók ki is nevezettek. A belmissioi működés kérdésében kimondja az érkezetletlet, hogy egyteteskedésre szükség nincs. A lelkes, presbyterium, tanító s gondnok gyakorolják a teendőket, melyeket §§-okba önten, szakaszokba szedni úgy se lehet. A hol kivihető, legyenek télen vallásos estélyek. Élénk eszmecsere indult meg a parochialis könyvtárak szervezése ügyében. Az érkezetletlet tiltakozik az ellen, hogy a beszerzendő műveket a magunk pénzén szerezzük meg ugyan, de csak a konvent által engedélyezettek közül választhassuk. Ez uttal azonban várakozó álláspontra helyezkedik az érkezetletlet, mivel a konvent munkálata még lejön a kerületre s lesz alkalom a kérdéshez hozzászólani. A Basa-Györy-féle alapítványnak az ügyében vélemény adni az egyházmegyei gondnok elnöklete alatt Szele György, Szécsy István dr. Körössy Kálmán és dr. Arvay Béla bizattak meg. Felmerült az a kérdés, mely az egyházmegyei lelkeszi gyámintézetből kizárt újabb lelkeszek érdekét érinti, vonatkozással a létesítendő országos lelkeszi nyugdíjintézetre. Javaslattételre Dávidházy János esperes elnöklete alatt F. Varga Lajos, Fodor Sándor, Veress Bálint és Csighy Andor küldettek ki. A szocialis mozgalmakban való részvételt illetőleg elfogadtatt az előadó Veress Bálint javaslata, melynek értelmében a nemes célzatu szocialis kérdések Jézusi szellemben való irányítására gyakoroljanak lelkeszeink befolyást, a nélkül, hogy a tulzó, felforgatásra hajló szocialismus törekvéseivel azonositanak magukat. Szintén várakozó álláspontra helyezkedett az érkezetletlet az országos lelkeszi nyugdíjintézeteti kérdésekben is, miután az érkezetletlet elé jutott ide vonatkozó javaslat már jó részt túlhaladott álláspontra maradt. Kiss Albert zsinati képviselő társai nevében is röviden vázolta a legutóbbi zsinati ülészak munkálkodását, és jelentését az érkezetletlet közgyűlés tudomásul vette. Az egyetemi kérdésre kerülén a sor, az érkezetletlet kívánja, hogy az egyházközségi egyetemi bizottságba a lelkes, tanító, gondnok, községi jegyző bevonattassanak. Az adományozásra képesebb, hajlandóbb s tehetősebb egyháztagnok nevei az esperesi hivatallal közöltessenek. Az adománygyűjtés kérdésében teljes lelkesedéssel nyilatkozott meg az érkezetletlet közgyűlés. Ha ez a buzgóság megfelelő

tettekben is nyilatkozik: egyetemünk ügye a megvalósítás útján a reményletnél gyorsabb léptekkel fog előre haladni. A tárgysorozat kimerítése után a szívélyes házi gazda jóvoltából terített asztalhoz telepedett a sokaság. Lelkes felköszöntők árja indult meg; megemlékezések történtek szeretett püspökünkről, esperesünkről, egyházmegyei gondnokunkról, a jelenlevő világi tagokról, jegyzőkről stb. A hazafelé indulás csak a naplementkor vette kezdetét, amikor páratlan figyelmű, gazdag vendégszeretetű házigazdánktól a legőszintébb köszönetnyilvánítások közepette bucsuztunk el. R. S.

— **Értesítés.** Miután a templomi bibliamagyarázatok tartása egyre terjedő szokássá vált már, más különben gazdag egyházi beszéd-irodalmunk pedig éppen ezen a téren szinte szegénynek mondható, bátorságot vettem magamnak egy kötet bibliamagyarázatok kiadására. A kézirat már nyomda alá rendezve készen van, és a kiadó Gombos Ferencz kolozsvári nyomdatulajdonos számítása és ígérete szerint f. év aug. 1-re a könyv meg fog jelenni. Terjedelme 11 nyomtatott iv lesz nagy nyolcadrés alakban, a mi azonban csak előleges számítás. Tartalma negyvennyolc bibliamagyarázat lesz, a címe pedig „Kezdetben“, a Genzis zsidó nevére, mert annak az ötven fejezetét öleli fel. A magyarázatok tehát összefüggnek, de az összefüggésből kiszakítva külön is elmondható bármelyik. Bolti árát a kiadó 4 koronában állapította meg, azonban a ki f. évi aug. 1-e előtt előfizet nálam 3 koronáért kapja meg a könyvet, egyszerű bérmentesítéssel, keresztkötés alatt. Az előfizetőnek a könyvet azonnal megküldetem, mihelyt kikerül a nyomdából. Aug. 1-e után előfizetést már nem fogadhatok el, attól kezdve a munka csak könyvárúsi uton lesz megszerezhető. Ha lelkesztársaim megpróbálják, és ha bátoritanának rá, szeretnék később többet is írni. Kartársi tisztelettel Kolozsvár, Dr. Kecskeméthy István, ref. theol. tanár.

Tartalom-jegyzék: Nyári ének. — Emberbálványozás-e? Jánosi Zoltán. — Tárca: A Szatmári iskola ifjúságának kérelme Debrecen városához 1714-ben. Z. — Egyházi és világi elem egyházkormányzatunkban. Nagy Lajos. — Közéletünk: Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk. — A lelkeszek s tanítók adójának hova fordításáról. Veress Imre. — Szerencse fel! L. — Egy nagyon szomorú ügy. Szigethy Gyula. — Konvent. — a. — Irodalom. — Külföld: Amerikai levél Csiky Lajoshoz. Harsányi István. — Hírek az amerikai magyar ev. ref. egyházak köréből. Nánási Lajos. — Különlék.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A békési ev. ref. főgymnasium főntartó testülete pályázatot hirdet a következő, az 1905. 1906. tanév elején elfoglalandó tanszékekre:

1. Német-magyar nyelvű rendes tanszékre, melynek javadalmazása 2400 korona alapfizetés és 400 korona lakáspénz. E tanszékekre a német és magyar nyelvből középiskolai tanári oklevél-

lel bíró egyének pályázhatnak. Az állammal kötött szerződésben az ötödéves korpótlék mellett 2600 k, 2800 k, 3700 k és 3600 k fizetési fokozatok vannak fölveve.

Az alkalmazás egyelőre ideiglenes minőségű.

Okleveles pályázó hiányában az állás helyettes tanárral töltetik be, kinek javadalmazása 1600 korona.

2. *Mennyiségtan-természettani* helyettes tanszékre, mellyel az alsóbb osztályokban a r. geometria tanítása van egybekötve. E tanszék javadalmazása 1600 korona.

3. *Tornatanítói helyettes tanszékre* 1600 korona javadalmazással. Azon tornatanítók, kik egyetemi tanulmányokat végeztek, előnyben részesülnek. A tornatanító tanulmányainak és képzettségének megfelelőleg a tornaórákon felül az előirt heti óraszámig más tárgyak tanítását vagy játékdélutánok vezetését köteles elvállalni.

Az 1. és 2. alatti tanszékeket a főntartó testület ajánlatára a vall. és közokt. minister úr tölti be, miért is a keresztlevéllel, a képesítést, a katonai szolgálati viszonyt, az eddigi alkalmaztatást igazoló okmányokkal ellátott pályázatok a vallás és közoktatásügyi minister úrhoz címzendők. A 3. számú tanszék elnyeréséért hasonlóképen fölszerelt pályázatok a békési ev. ref. főgymnasium főntartó testületéhez címzendők.

Csak református vallású pályázók kérvényei vétetnek figyelembe.

A pályázatok f. év július hó 20-ig a békési ev. ref. főgymnasium igazgatóságához küldendők.

Békésen, 1905. június hó 12-én.

Dr. Sasvárdi Károly
az igazgatótanács elnöke.

Pályásat.

A Krassószörény vármegyében, a békésbányai egyházmegyébe kebelezett szt.-helenai ev. ref. egyház kongruás lelkészi állása betöltésére ezennel pályázat hirdettetik.

Nagytisztelétű Dombi Lajos esperes ur megbízásából, kihez a pályázati kérvények is küldendők.

Jausa Vincse
felügy. lelkész.

Káplánt keresek.

1. Évi fizetés, készpénz 400 korona.
2. Teljes ellátás.

3. Külön szoba, egy iskolai lakásban burokozva.

4. Téli fűtésre 1 öl kemény tűzifa.

5. Mosatás, ágynemű és világításról maga gondoskodik.

Kötelessége :

1. Hétköznapokon mindennap templomot végezni.

2. Vasárnap délután bibliát vagy kátét magyarázni.

3. Lelkész akadályoztatása esetében vasárnap reggel is.

4. Urvacsoránál segédkezni. Keresztelést, esketést és temetést végezni.

Levélben bővebben, állás azonnal elfoglalható. Szamosszeg, 1905. június 22 u. p. Nagydobos.

Szabó Gusztáv
ref. lelkész.

Évzáró vizsgákra

Ugy a hivatalos approbáló szakbírálókat, mint a napi sajtó és egyesek legmelegebben ajánlják Vaday József Protestáns könyveit, melyek a szerzőnél Nagy-Váradon füzve és diszkökötésben következő áron rendelhetők:

1. A **Protestáns Lelkület** 80 fill., 1 korona és 1 kor. 30 fillér.
2. A **Protestáns Jellem** (Goró és Réthy rajzaival) 1 kor. 20 fill. 1 kor. 60 fill. és vászonban 2 korona.
3. Erkölc és jellemképző műve a: **Tanulók Vezérkönyve** IV-ik képes kiadás miniszterileg is approbálva és 31,614/1901. számú határozattal Budapest összes iskoláiba bevezetve. Ára diszk. 1 kor. 30 fill. és 1 kor. 80 fillér.
4. Legujabb műve Rákóczi és bujdosó társai hamvainak hazahozatala alkalmából: **Rákóczi és a Kuruczvilág** (Réthy L. eredeti tusrajzaival. Ára 1 kor. 50 fill. 2 kor. és 3 kor.

Vizsgai jutalomkönyveküül

különösen ajánlhatók a

HAZAFIAS KÖNYVTÁR

és

FILLÉRES KÖNYVTÁR

egy-egy kötetet.

**Egy-egy keménykötésű csinos fedélel
ellátott könyv ára 50 fillér.**

Részletes árjegyzék bivanatra ingyen és bérmentve.

Kaphatók:

HEGEDÜS és SÁNDOR

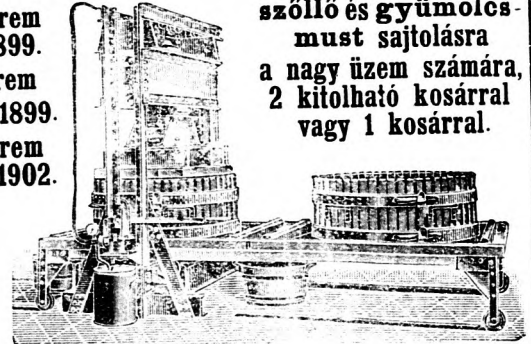
előbb László Albert és Társa

könyvkereskedésében

DEBRECENBEN.

Hydraulikus sajtók

Arany érem
Szeged 1899.
Arany érem
Budapest 1899.
Arany érem
Pozsony 1902.

szőlő és gyümölcs-
must sajtólásra
a nagy üzem számára,
2 kitolható kosárral
vagy 1 kosárral.

hydrau-
likus
sajtóért.

Bor-, gyümölcsbor- és gyümölcsnedv-sajtókat
kézi hajtásra Herculesnyomóerő szerkezettel, fa- vagy
vastányérral.

**Gyümölcs és szőlő-órlóket,
bogyozógépeket,**

Gyümölcs-aszaló-készülékeket

gyártanak és szállítanak jótállás mellett mint különlegességet
a legújabb szerkezetben

MAYFARTH PH. és TA. BÉCS, II/1.

különlegességi gyár gyümölcsértékesítési gépekben.
Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
Megrendelések idejekorán kéretnek.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

==== **tavaszi idényre** ====

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dúsan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők:

|| férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny ||
(havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg stb.

Mérték szerint külön osztály. ♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡♡ Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmébe! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete
DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben